

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Rusiya Prezidenti Vladimir Putin və Ermənistan Baş naziri Nikol Paşinyan arasında noyabrın 10-da imzalanan bəyannamə ilə müharibə dayansa da, bu sənəd ətrafında müzakirələr davam edir. Bir çoxları Qarabağa rus sülhməramlılarının gəlişini Azərbaycan və ümumiyyətlə region üçün təhlükə kimi qiymətləndirir.

Azərbaycan Demokrat Partiyasının sədri Sərdar Cəlaloğlu gündəm məsələləri ilə bağlı «Azpolitika»nın suallarını cavablandırır:

- Sərdar bəy, noyabrın 10-da məlum razılışla müharibə dayandı, proseslər diplomatik məcraya keçdi. Bu istiqamətdə atılan qarşılıqlı addımları necə qiymətləndirmək olar?

- Məncə, müharibə deyil, döyüş dayandırılıb. Azərbaycan və Ermənistan arasında müharibə o zaman başa çatacaq ki, bu iki ölkə qarşılıqlı tanınma müqaviləsi imzalasınlar, səfirlik mübadiləsi həyata keçirsinlər, bir-birinə qarşı ərazi iddiasında olmasınlar. Bunlar olmadan müharibənin başa çatmasından necə söhbət gedə bilər?

- Sizə görə, müharibənin nəticələri nədən ibarət olub?

- Biz böyük nailiyyətlər əldə etmişik. Erməni qüvvələrinin 30 il müddətində formalaşdırdığı müqaviməti qırdıq. Qısa müddət ərzində işğal olunan ərazilərimizin bir hissəsini savaşa yolu ilə azad etdik, düşməni məcbur etdik ki, üç rayonumuzu dinc yolla Azərbaycana qaytarsın. Bu da həm Azərbaycan Ordusunun qüdrətini göstərdi, həm xalqımızın milli birlik və həmrəylik içində olduğunu nümayiş etdirdi, həm də Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə nüfuzunun artmasına səbəb oldu. Diqqət edin, bu məsələdə əksər ölkələr bitərəf qalsalar da, bir sıra dövlətlər Azərbaycanın haqq işinin yanında dayandılar. Burada çox nüfuzlu dövlətlər var - İngiltərə, Ukrayna, İsrail, Pakistan, Türkiyə, Rumıniya, Baltıqyanı ölkələr və sair. Adını çəkdiyim və çəkmədiyim ölkələr Azərbaycanın haqlı olduğunu, Ermənistanın işğal etdiyi Azərbaycan ərazilərindən çıxmasının vacibliyini elan etdilər. Bu da bizim nailiyyətimizdir.

- Nədənə Rusiyanın adını çəkmədiniz...

- Açıq deyim ki, Rusiya bu məsələdə səmimi münasibət nümayiş etdirmir. Bir tərəfdən Qarabağ məsələsini Azərbaycanın daxili işi hesab edir, digər tərəfdən özü birtərəfli qaydada Dağlıq Qarabağa sülhməramlı adı altında qoşun yeridir. Və ərazidə müxtəlif qərarların icra edilməsi işinə başlayır. Rusiya bu baxımdan ədalətli mövqedə olmadığını, beynəlxalq hüquqa uyğun davranmadığını nümayiş etdirir.

Bəli, Rusiya açıq şəkildə Ermənistanı müdafiə etmədi, amma sonda bizim bu müharibəni tam və qəti qələbəylə bitirməyimizə də imkan vermədi. Beləcə, problemin daha bir neçə il uzanmasına səbəb olacaq addım atdı. Rusiyanın iştirakı ilə həyata keçirilən atəşkəs qeyri-adi bir hal deyil. İndiyə qədər onlarla belə atəşkəs razılaşması əldə olunsaydı, davamında qanlı müharibələr müşahidə edilirdi. İndi biz izləməliyik görək, bu atəşkəsin arxasında Rusiyanın hansı niyyətləri var. Ermənistanı gücləndirmək, Dağlıq Qarabağdakı qüvvələri yenidən silahlandırmaq və sair... Bunların hamısına

“Açıq deyim ki, Rusiya bu məsələdə səmimi münasibət nümayiş etdirmir. Bir tərəfdən Qarabağ məsələsini Azərbaycanın daxili işi hesab edir, digər tərəfdən özü birtərəfli qaydada Dağlıq Qarabağa sülhməramlı adı altında qoşun yeridir. Və ərazidə müxtəlif qərarların icra edilməsi işinə başlayır. Rusiya bu baxımdan ədalətli mövqedə olmadığını, beynəlxalq hüquqa uyğun davranmadığını nümayiş etdirir”

ciddi şəkildə diqqət yetirilməli, proseslər müşahidə edilməlidir.

- “Müşahidə edilməli” dedikdə Türkiyəni nəzərdə tutursunuz?

- Mən çox şadam ki, Türkiyə bu məsələdə Azərbaycanla bir yerdədir. Artıq Dağlıq Qarabağda heç bir güzəştədən söhbət gedə bilməz. Beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq, Rusiya Azərbaycanın mövqeyini qəbul etməyə məcbur

dan belə bir fərziyyə irəli sürsünüz...

- Nəzəri deyil. Düzdür, Rusiya Türkiyə ilə vuruşmağa meyl etməyəcək. Çünki iqtisadi baxımdan Türkiyə ilə ciddi əlaqələrə malikdir. Üstəlik, Liviya və Suriyada qarşılıqlı münasibətləri var. Həmçinin, ətrafdakı türkdilli dövlətlər bundan razı qalmaz. Və nəhayət, Rusiyanın daxilində milyonlarla

sıya zərurətə əlaqəli deyil. Situasiya elə getirə bilər ki, Rusiya öz missiyasının başa çatdığını elan edə və ərazilərimizdən çıxsa bilər. Yəni burada “hökümən 5 il qalmalısan” deyər bir şey yoxdur.

Əslində, Ermənistan dövləti çox ağılsız hərəkət edir. Yəni gücünə adekvat iddialar irəli sürmür. Ermənilər buada normal mövqə tutsa, Azərbaycanla bərabər Er-

elimizdədir.

Bütün bunlardan nəticə çıxaraq, Ermənistan bəyan etməlidir ki, bir daha Azərbaycan ərazilərinə qarşı iddia irəli sürməyəcək. Bu, imkan verərdi ki, biz qonşu kimi yaşayaq. Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul edən ermənilərin Azərbaycanı yaşaması üçün heç bir problem yoxdur. Zətən bu gün Azərbaycanda çoxlu sayda erməni yaşayır. Onlara da bir söz deyən yoxdur.

- Siz təkidlə deyirsiniz ki, Ermənistan haqq yoluna gəlsə, Cənubi Qafqazda hər kəs sülh içində yaşaya və maraqlarını təmin edə bilər. Sizcə, nədən Ermənistan hətta son ağır məğlubiyyətdən sonra da bu reallığı qəbul etmir?

- Çünki ermənilərin ipi öz əllərində deyil və bu, sübut olunmuş

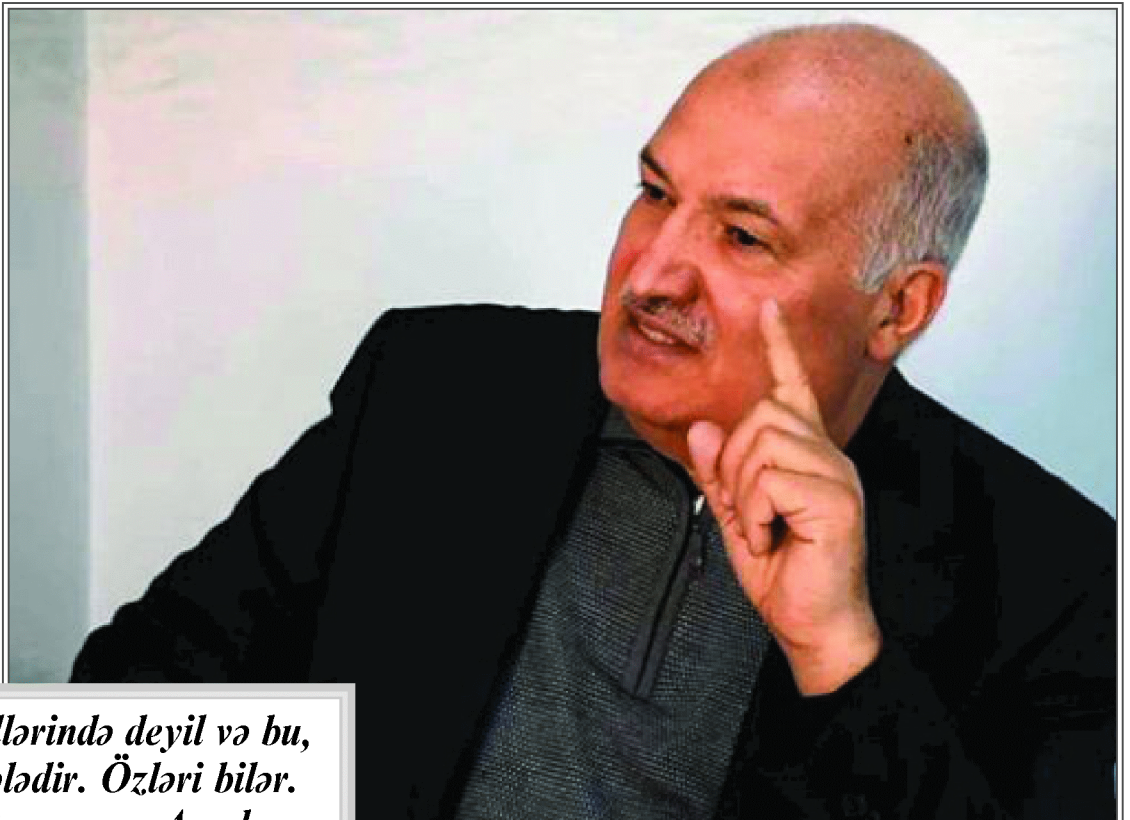
“Rusların tezliklə çıxıb gedəcəklərini gözləyirəm...”

Sərdar Cəlaloğlu: “Artıq Dağlıq Qarabağda heç bir güzəştədən söhbət gedə bilməz”

dur. Necə ki, bu, baş verdi.

- Sizcə, Rusiya sülhməramlı qüvvələrinin bu problemin həllinə cəlb edilməsi hansı nəticələr yarada bilər?

- Beynəlxalq hüquqa görə sülhməramlılar yalnız BMT mandatı ilə fəaliyyət göstərə bilər. Yəni sülhməramlı kontingentlər birmənalı olaraq BMT-nin rəhbərliyi altında fəaliyyət göstərir. Burada isə sadəcə olaraq rus qoşunlarının prosesə müdaxiləsi var. Biz beynəlxalq hüquqa əsasən burada klassik sülhməramlı qüvvələrin olduğunu deyə bilərik. Həm də Rusiya bu qərarı birtərəfli qaydada qəbul edib. Prezident Putin özü qeyd etdi ki, razılışmanı guya özü yazıb. Əgər bu qərar BMT-də qeydiyyatdan keçirilməyibsə, Rusiyanın missiyası qəbul edilməyibsə, deməli, bunu klassik sülhməramlı qüvvə kimi qəbul etmək olmaz.

“Ermənilərin ipi öz əllərində deyil və bu, sübut olunmuş məsələdir. Özləri bilir. Reallıq budur ki, artıq proses Azərbaycan-Ermənistan müstəvisindən Rusiya-Türkiyə müstəvisinə keçib”

- Rusiya bu razılışmanı BMT Təhlükəsizlik Şurasında qeydiyyata keçirə bilərmi?

- Yox.

- Niyə?

- Çünki bu, müqavilə deyil, siyasi bəyanatdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, müqavilə hüquqi sənəd, bəyanat isə siyasi razılışdır. Burada sadəcə olaraq niyyət ifadə edilir ki, biz müharibəni dayandırırıq, Rusiya nəzarətçi, Türkiyə isə müşahidəçi rolunu oynayır. Odur ki, bu, müqavilə deyil. Bəyanatı isə BMT-də qeydiyyatdan keçirmək gülməli olardı.

- Sizcə, bundan sonra Qarabağ münaqişəsi ətrafında vəziyyət hansı ssenari üzrə inkişaf edəcək?

- Hesab edirəm ki, münaqişə davam edəcək. Əgər hadisələr normal şəkildə inkişaf etsə, Azərbaycan xalqının maraqlarına uyğun olmayan addımlar müşahidə ediləcəksə, Ermənistan axmaq addımlar atmağa başlayacağına vəziyyət daha da qəlizləşəcək. Beləcə, burada iki dövlətin – Türkiyə və Rusiyanın iştirakı ilə müharibə ola bilər.

- Siz yaqın ki, nəzəri baxım-

türkdilli vətəndaş var. Bütün bunları nəzərə alıqda, Rusiya belə bir müharibəyə meyl etməz. Türkiyə isə açıq şəkildə Dağlıq Qarabağda hər hansı bir kiçik güzəştə belə gedilməyəcəyini bəyan edib. Bu baxımdan beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü Ermənistan tərəfindən tanınmalıdır, ermənilər əgər istəyirlərsə, Qarabağda yaşamağa icazə verilməlidir. Onların da təhlükəsizliyini Azərbaycan dövləti təmin etməlidir, Rusiya yox. Rusiya da qoşunlarını götürüb çıxıb getməlidir. Qarabağ məsələsinin qısa müddətdə sülhlə həlli yolu bundan ibarətdir. Yoxsa, Ermənistanda radikal qüvvələr var, böyük bəyanatlar verirlər, tarixi saxtalaşdırırlar, özlərinə “Böyük Ermənistan” dövləti qururlar, özlərini dünyanın ali irqi hesab edirlər və sair - bu yolla biz uzağa gedə bilərik. Yəni ermənilərlə sülhə nail ola bilmərik.

- Sizcə, Rusiya sülhməramlıları regiondan nə zaman gedəcək, ümumiyyətlə gedəcəkmizmi?...

- Mən onların bir ildən, hətta 6 aydan sonra çıxıb gedəcəklərini gözləyirəm. Çünki onların 5 il və daha çox müddətdə qalması han-

mənistanın da maraqları təmin olunur və Rusiyanın bölgədə iştirakına ehtiyac qalmaz. Amma Ermənistan elə addımlar atır ki, bunun nəticəsində onun dövlət sistemi tam çökəcək və bu ölkə Rusiyanın quberniyası vəziyyətinə düşəcək.

Erməni xalqı reallıqla ayaqlaşmadı. “Çox istəyən azdan da olar” məsələsi var. Onlar ortaya ədalətsiz ideya atdılar, bunun girovuna çevrildilər və indi də dövlətçiliyi itirmək təhlükəsi ilə üz-üzədirlər.

- Necə düşünürsünüz, üçtərəfli anlaşma bizə imkan verəcəkmiz ki, Xankəndidə, Ağdərədə, Xocavənddə və Xocalıda suverenliyimizi bərpa edək?

- Sadaladığınız rayonlar beynəlxalq hüquqla Azərbaycanın tanınan əraziləridir. Biz müharibə yolu ilə ərazilərimizi tamamilə azad etmək iqtidarında olduğumuz sübuta yetirdik. Odur ki, Azərbaycan suverenliyini Xankəndi daxil olmaqla hər yere yayacaq. Zətən Azərbaycan Ordusu Xankəndinin bir neçə kilometrliyindədir. Üstəlik, Ağdərə, Xocavənd və Xocalının bəzi kəndləri bizim əlimizdədir, bu istiqamətlərdə əsas yüksəkliklər bizim nəzarətimizdədir, Şuşa bizdədir. Ermənilərin özləri etiraf edirlər ki, Şuşa kimdədir, Qarabağ da ondadır. Bu mənada strateji üstünlüklər bizim

məsələdir. Özləri bilir. Reallıq budur ki, artıq proses Azərbaycan-Ermənistan müstəvisindən Rusiya-Türkiyə müstəvisinə keçib.

- Bu, təhlükəli deyilmi?

- Təhlükəlidir, amma bunun alternativləri də yoxdur. Ən doğru variant budur ki, Türkiyə bu məsələdə söz sahibi olsun və Azərbaycanın maraqlarının müdafiəsinə dəstək göstərsin. Onsuz da ermənilər dəim ruslar vasitəsilə bizi məğlub etməyə çalışıb. Əslinə baxsanız, bu problemi ruslar yaradıb. Onlar da qarşılıqlı olaraq Türkiyəni görməyə qədər öz fikirlərindən əl çəkməyəcək, Azərbaycan xalqına sıradıqları 200 illik problemin həllinə imkan verməyəcəklər.

- Sizcə, bir müddətdən sonra Türkiyədə Ərdoğan kimi böyük düşünən və xarizmatik lideri başqa biri əvəz etsə, bu, bizim üçün problem yaratmazmı?

- Xeyr. Burada söhbət Türkiyə dövlətindən gedir. Məsələ Prezident Ərdoğanla bağlı deyil. Bu, dövlət siyasətidir. Buraya türk ordusunun gəlməsi qarşıdaş ölkənin parlamentinin qərarı ilə baş verir. Bu problemin həlli Türkiyə dövlətinin maraqlarına daxildir. Ona görə də, hakimiyyətə kimin gəlməsindən asılı olmayaraq Türkiyə Azərbaycanla qardaş olacaq.

Rasim Əliyev